

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи

« 30 »

р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕСТОВІ МЕТОДИКИ В СОЦІОЛОГІЇ»**

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти
галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітня програма «Соціальні технології»
спеціалізація _____
вид дисципліни за вибором
факультет соціологічний

2021/2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

30 серпня 2021 року, протокол № 10

Розробник:

Ніколаєвська Алла Михайлівна, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 24 червня 2021 року

В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціальні технології»

Гарант освітньої програми
«Соціальні технології»

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 1 від 27 серпня 2021 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Тестові методики в соціології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності «Соціальні технології»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета викладання** навчальної дисципліни - знайомство майбутніх соціологів з традиціями використання тестових методик в соціології на Заході та на пострадянському просторі, з особливостями їх адаптації та модифікації до вимог та принципів проведення соціологічного дослідження, з принципами створення соціологічних тестів.

1.2. **Основні завдання** вивчення навчальної дисципліни:

- формування навичок роботи з тестовими методиками (тестування, обробка та аналіз отриманих результатів);
- опанування технікою адаптації психологічних проективних методик до завдань конкретного соціологічного дослідження;
- ознайомлення з принципами конструювання соціологічного тесту.

1.3. **Кількість кредитів** – 4/4

1.4. **Загальна кількість годин** – 120/120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	2-й
Семестр	
2-й	3-й
Лекції	
12 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
26 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
82 год.	110
у тому числі індивідуальні завдання	

1.6. **Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:**

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 07. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні компетентності:

СК 01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК 06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 08. Здатність дотримуватись у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 09. Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.

ПРН 10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних і якісних методів.

ПРН 12. Знати та дотримуватись етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 16. Аналізувати психічні властивості й стани, характеризувати психічні процеси, різні види діяльності індивідів у групі, процеси розвитку, соціалізації, соціальної адаптації та інтеграції особистості, соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень

Тема 1. Історія психодіагностики

Наукові джерела виникнення психодіагностики. Асоціативний експеримент Г. Еббінгауза. Тести Дж. Кеттела і розвиток тестології в Америці. Біне-Стенфордська шкала та її модифікації. Розробки Г. І. Россолімо. Використання тестів профпридатності та проведення профорієнтації.

Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів

Проблеми визначення тестів, критерії та вимоги віднесення психологічних методик до класу тестових. Підходи до класифікації тестових методик.

Поняття "діагностичної спроможності" тестів. Стандартизованість тесту як міра однаковості процедури проведення та оцінки результатів тестування, основні складові стандартизованості. Надійність тесту як постійність, сталість результатів, що отримуються за допомогою даної методики; шляхи встановлення надійності тесту; коефіцієнти надійності тестових методик. Валідність тесту як точність вимірювання якості, що досліджується, основні типи валідності тестових методик: змістовна, критеріальна, понятійна, засоби встановлення валідності. Адаптованість тесту як пристосованість матеріалу методики до певних соціокультурних умов, рівня розвитку конкретних соціальних груп і спільнот.

Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод.

Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників.

Стандартизованість, надійність, валідність та адаптованість особистісних питальників. Недоліки особистісних питальників та засоби їх компенсації (шкали брехні, шкали соціальної бажаності тощо).

Диспозиціональні теорії як теоретична основа створення особистісних питальників. Особистісний питальник Г. Айзенка (EPQ) і тест PEN як засоби діагностики основних типів особистості. Шкала брехні особистісного питальника Г. Айзенка.

Міннесотський багатоаспектний особистісний питальник (MMPI): історія створення та діагностичні можливості. Клінічні шкали MMPI. Профілі MMPI та прийоми їх оцінки. Контрольні шкали MMPI.

Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик

Стандартизованість, надійність, валідність та адаптованість проєктивних методик. Основні проблеми, пов'язані з використанням проєктивних методик. Специфіка проєктивних методик: багатозначність, невизначеність стимульного матеріалу; відсутність обмежень у виборі відповідей; відсутність оцінки відповідей як "правильних" чи "помилкових"; прихований характер мети тестування.

Методики на завершення. Метод незакінчених речень (МНР) (SCT) та його модифікації. Недоліки SCT: стереотипність та поверховість відповідей, неприхованість мети.

Тест Розенцвейга (тест вивчення реакції на фрустрацію - Picture Frustration Study, PF-Study). Пізнавальні можливості тесту.

Тематичний апперцептивний тест (ТАТ). Пізнавальні можливості тесту. Модифікації та різновиди апперцептивної методики, особливості застосування.

Рисункові методики як різновид проєктивних методик. Особливості використання рисункових методик.

Тест словесної асоціації (Word Association Test) як індерективний прийом вивчення інтересів та установок особистості. Особливості формування стимульного матеріалу WAT, методика проведення тестування.

Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях.

Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології

Дослідження американських соціологів 50-х років з використанням тестових проєктивних методик. Психологічні бар'єри, що виникають в процесі соціологічного опитування: бар'єр "позасвідомого", бар'єр "іраціональності", бар'єр "неприйнятності", бар'єр "самозвинувачення", бар'єр "ввічливості".

Основні варіанти використання проєктивних методик у соціології: відповіді за асоціацією (модифікація проєктивної методики WAT); завершення фраз (історій) та опис малюнків (фотографій); інтерпретаційні методики (аналіз відповідей респондентів про мотиви поведінки інших людей); процедура "концептуалізації" (аналіз пояснень респондентів щодо проведеної процедури опису, упорядкування, групування понять).

Проблеми щирості респондентів та шляхи її діагностики. Чинники «ситуативної брехні»: «соціальна бажаність»; конформізмом особистості (ситуативний чи особистісна риса); негативізм респондентів (як особистісна риса або реакція на ситуацію опитування); регресія респондентів (ситуативна чи як притаманний респонденту механізм психологічного захисту). Основні стратегії діагностики щирості респондентів. Досвід використання шкал брехні в соціологічних дослідженнях.

Методика незавершених речень (МНР). Історія застосування МНР в Радянському Союзі (В. Б. Ольшанський). Дослідження російських соціологів 90-х років за допомогою МНР (аналіз змін в структурі повсякденних значень в соціальному просторі і часі). Дослідження проблем суб'єктивного сприйняття образу «культурна людина» (Г. Г. Татарова). Варіанти застосування МНР в соціологічних дослідженнях.

Рисункові методики. Використання методів аналітичної психології в якісних соціологічних дослідженнях. Рисункові методики як засіб підвищення ефективності фокусованих групових інтерв'ю (досягнення концентрації, «фокусування» діалогу між учасниками на певній темі; підвищення інтересу та «компетентності» респондентів; невимушеність бесіди; інформація про емоційне ставлення респондентів до проблеми; фіксація проєкцій респондентів; можливість самоінтерпретації малюнків).

Психосемантичні методи в соціології. Семантичний диференціал. Побудова суб'єктивного семантичного простору (СП) як основний метод прикладної психосемантики. Етапи процедури формування СП: виділення семантичних зв'язків об'єктів, що аналізуються; математична обробка висхідної матриці схожості з метою виділення універсумів; інтерпретація виділених факторів. Метод семантичного диференціалу (СД) Ч. Осгуда: специфічні особливості та пізнавальний потенціал.

Асоціативний тест (Word association test) як експериментальний метод для визначення несвідомих комплексів людини шляхом вивчення спонтанних психологічних реакцій і асоціацій. Історія застосування методу в психології. Вільний асоціативний експеримент; керований асоціативний експеримент; ланцюговий асоціативний експеримент; змішані види асоціативного експерименту. Асоціативний експеримент і метод семантичного диференціалу Ч. Осгуда.

Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань.

Послідовність дій, необхідних для побудови якісної тестової методики: добір максимальної кількості індикаторів, що описують досліджуване явище; визначення шкали вимірювання для кожного індикатора; інтеграція індикаторів; стандартизація шкали на підставі пілотажного тестування групи респондентів; оцінка внутрішньої узгодженості методики; оптимізація методики (первинна та вторинна); оцінка надійності та валідності всіх модифікованих варіантів.

Основні принципи, на які необхідно зважати, обираючи / конструюючи тести для соціологічного дослідження. **Універсальність** як здатність методики вимірювати найсуттєвіші індикатори досліджуваного явища. **Інтегральність** як обґрунтоване зведення вимірювань різних характеристик досліджуваного явища до одного інтегрального показника. **Якісність** як принцип, що передбачає «паспортизацію» методики статистичними показниками надійності й валідності. **Стандартизованість** як встановлення «норм» рівня вимірюваного параметру задля співвідношення даних, отриманих в кожному конкретному дослідженні з певними нормами. **«Чутливість»** як шкала інтегрального індексу, отриманого в результаті вимірювання. **Компактність** як такі обсяги методики, що дозволяють скористатися нею в масових опитуваннях. **Об'єктивність** як латентність мети вимірювання, що дозволяє уникнути спрямованої фальсифікації суб'єктом результатів тестування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма/Заочна форма					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні	лаб.	інд.	СР
Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень						
Тема 1. Історія психодіагностики	16/10	2/-	4/-			10/10
Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів	16/10	2/-	4/-			10/10
Разом за розділом 1	32/20	4/-	8/-			20/20
Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод						
Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	16/12	2/2	4/-			10/10
Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	16/24	2/2	4/2			10/20
Разом за розділом 2	32/36	4/4	8/2			20/30
Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях						
Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	38/32	2/2	6/-			30/30
Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	18/32	2/-	4/2			12/30
Разом за розділом 3	56/64	4/2	10/2			42/60
Усього годин	120/120	12/6	26/4			82/110

4. Теми семінарських та практичних занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин денна форма/заочна форма
1	Історія психодіагностики	4/-
2	Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів	4/-
3.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	4/-
4.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	4/2
5.	Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	6/-
6.	Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	4/2
	Разом	26/4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна форма/заочна форма
1.	Історія психодіагностики <ul style="list-style-type: none"> робота з текстом електронного конспекту лекцій 	10/10
2.	Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів <ul style="list-style-type: none"> робота з текстом електронного конспекту лекцій підготовка до тестової роботи 	10/10
3.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників <ul style="list-style-type: none"> робота з основною та допоміжною літературою 	10/10
5.	Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик <ul style="list-style-type: none"> робота з основною та допоміжною літературою 	10/20
7.	Досвід та проблеми використання психодіагностичних методик в соціології <ul style="list-style-type: none"> робота з науковими публікаціями пошук нових наукових джерел 	30/30
9.	Соціологічний тест: особливості та принципи створення <ul style="list-style-type: none"> робота з науковими публікаціями пошук нових наукових джерел 	12/30
	Разом	82/110

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень					
Тема 1. Історія психодіагностики	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> відеоконференція конспект лекцій рекомендована література 	<ul style="list-style-type: none"> питання для самоперевірки 	<ul style="list-style-type: none"> запитання обговорення навчального матеріалу

Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники їхньої діагностичної спроможності	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> • відеоконференція • конспект лекцій • рекомендована література 	• питання для самоперевірки	<ul style="list-style-type: none"> • запитання; • обговорення навчального матеріалу
--	--------------------------	---	---	-----------------------------	---

Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод

Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> • відеоконференція • конспект лекцій • рекомендована література 	• питання для самоперевірки	<ul style="list-style-type: none"> • запитання; • обговорення навчального матеріалу
--	--------------------------	---	---	-----------------------------	---

Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> • відеоконференція • конспект лекцій • рекомендована література 	<ul style="list-style-type: none"> • питання для самоперевірки • аналіз кейсів 	<ul style="list-style-type: none"> • запитання; • обговорення навчального матеріалу
---	--------------------------	---	---	--	---

Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях

Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> • відеоконференція • конспект лекцій • рекомендована література 	• питання для самоперевірки	<ul style="list-style-type: none"> • запитання; • обговорення навчального матеріалу
---	--------------------------	---	---	-----------------------------	---

Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання методик для масових опитувань	Інформаційна (тематична) Завершальна (підсумкова)	Ознайомлення з термінологією, необхідною для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> • відеоконференція • конспект лекцій • рекомендована література 	<ul style="list-style-type: none"> • питання для самоперевірки; • аналіз кейсів 	<ul style="list-style-type: none"> • запитання; • обговорення навчального матеріалу
--	--	---	---	---	---

Семінари

	Вид навчальної діяльності	Попередня підготовка	Виконання практичного завдання	Оцінювання	Рефлексія	Зворотній зв'язок
--	---------------------------	----------------------	--------------------------------	------------	-----------	-------------------

Розділ 1. Історія та сучасний стан психодіагностичних досліджень

Тема 1. Історія психодіагностики	Онлайн-діяльність	Опитування			Групове обговорення	• коментарі під час заняття від викладача
----------------------------------	-------------------	------------	--	--	---------------------	---

Тема 2. Класифікація сучасних тестових методик та показники діагностичної спроможності тестів.	Діяльність в аудиторії	Опитування		<ul style="list-style-type: none"> • виконання практичного завдання • ділова гра 	<ul style="list-style-type: none"> • групове обговорення; • короткі усні відповіді на питання 	• коментарі під час заняття від викладача
---	------------------------	------------	--	--	---	---

Розділ 2. Особистісні питальники та проєктивні методики як психодіагностичний метод

Тема 1. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання особистісних питальників	Онлайн-діяльність	Опитування	<ul style="list-style-type: none"> • пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> • усна відповідь; • виконання практичного завдання 	Розробка нотаток до теми	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз результатів самотестування
--	-------------------	------------	---	---	--------------------------	---

Тема 2. Теоретико-методологічні проблеми створення та використання проєктивних методик	Онлайн-діяльність	Опитування	• самотестування	• усна відповідь; • виконання практичного завдання	Розробка нотаток до теми	• аналіз результатів самотестування
Розділ 3. Використання психодіагностичних методик в соціологічних дослідженнях						
Тема 1. Досвід та проблеми використання тестових методик у соціології	Онлайн-діяльність	Опитування	пошук відповідей на питання	• усна відповідь; • виконання практичного завдання	розробка нотаток до лекцій	• Тести для самоконтролю; • оцінювання викладачем результатів групової співпраці
Тема 2. Соціологічний тест: особливості та принципи конструювання для масових опитувань	Онлайн-діяльність	Опитування	• пошук відповідей на питання; • самотестування	Контрольна робота		• аналіз результатів самотестування • підведення підсумків

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

Лекції. Спрямовані на передачу певного обсягу необхідних теоретичних знань та формування вміння пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

Семінарські (практичні) заняття. Активна робота студентів на таких заняттях допомагає обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури, застосовувати на практиці знання та навички щодо створення програми соціологічного дослідження, застосування методів збору соціологічної інформації.

Аналіз ситуацій. Допомагає аналізувати психічні властивості й стани, характеризувати психічні процеси, різні види діяльності індивідів у групі, соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

8. Методи контролю

Письмовий іспит у формі відповіді на змістовні питання та виконання практичного завдання; контрольні роботи, виступи на семінарських заняттях.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольні роботи, передбачені навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3						
T 1	T 2	T 1	T 2	T 1	T 2	10+20				
-	5	-	10	5	10	30	-	60	40	100

Критерії оцінювання навчальної діяльності

Контрольні роботи. Контрольна №1 складається з тестових завдань, які спрямовані на діагностику знань студентів щодо загальних питань історії та сучасного стану психодіагностичної науки як галузі психології. Завдання роботи оцінюються в 1-2 бали.

Зразок завдань контрольної роботи №1

Про яку методику йдеться (1 бал):

Ця методика з набору питань для складання анамнезу перетворилася у високостандартизований особистісний питальник, за допомогою якого можна охарактеризувати 10 проявів людської індивідуальності:

1. EPQ 2. PEN 3. MMPI 4. Тест К. Леонгарда

Про який тип валідності йдеться (2 бали):

Тест повинен вимірювати саме те поняття, яке було сформульоване теоретично _____

Контрольна робота № 2 (оцінюється в 20 балів)

Контрольна робота, яку студенти готують вдома, є підсумком вивчення курсу та передбачає аргументацію та включення до програми магістерського дослідження розробленого студентом модифікованого варіанту психологічної методики (наприклад, шкали брехні або проєктивної методики). Оцінюються такі моменти роботи (програми): в цілому відповідність запропонованої програми дослідження основним вимогам до таких документів; чіткість формулювання специфіки предмету дослідження, яка вимагає звернення до психологічних методик; якість запропонованої методики (відповідність вимогам до тестів, чіткість формулювань тощо). У випадках, коли фрагменти цієї роботи стануть складовими кваліфікаційної роботи студента, бажаним є проведення її аналіз результатів пілотажного дослідження.

Письмовий іспит. Екзаменаційне завдання містить два теоретичних питання (по 10 балів кожне) та творче завдання, пов'язане з майбутньою кваліфікаційною (магістерською) роботою (20 балів). Третє завдання формулюється за схемою контрольної роботи № 2, але варіант розробки психологічної методики не обирається студентом, а прописаний в екзаменаційному завданні. Максимальна оцінка – 40 балів. Усі студенти допускаються до підсумкового семестрового контролю

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	Для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Аванесов В. С. Тесты в социологическом исследовании. Москва : Наука, 1982.
2. Бурлов А. В., Татарова Г. Г. Метод неоконченных предложений в изучении образа "культурный человек". *Социология 4М: методология, методы, математические модели*. 1997. № 9. С. 5-31.
3. Воронин Г. Л. К вопросу о конструировании социологического теста (измерение ментальности). *Социология: методология, методы, математические модели*. 2002. № 15. С. 93–109.
4. Злобіна О. Г. Тести в соціологічних дослідженнях. URL: <http://www.i-soc.com.ua/institute/zlobina.php>
5. Климова С. Г. Опыт использования методики неоконченных предложений в социологических исследованиях. *Социология: 4М*. 1995. № 5-6. С. 49-64.
6. Князев В., Мілютіна К., Дубашидзе Н., Рубель Н. Робоча книга корекційного психолога. Київ, 2019.
7. Маслова С. Использование методов аналитической психологии в качественных социологических исследованиях (на примере интерпретации рисуночных тестов). URL: http://www.awareness-way.ru/articles/soiol_r.html
8. Мягков А. Ю. Шкалы лжи из опросника MMPI: опыт экспериментальной валидации. *Социологические исследования*. 2002. № 7. С. 117-130.
9. Николаевская А. М. Об использовании тестовых методик в социологических исследованиях. *Вестник Харьковского государственного университета "Социологические исследования современного общества: методология, теория, методы"*. 1999. № 433. С. 67-70.
10. Ніколаєвська А.М. Використання проєктивних методик в соціологічних дослідженнях // *Вісник Харківського державного університету*. № 439'99. Матеріали III Харківських Міжнародних психологічних читань. Част. 4, 5. С. 303-305.
11. Ніколаєвська А. М. Становлення методів соціологічного вимірювання моральних феноменів в контексті інституціоналізації соціології моралі. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : збірник наукових праць*. Харків: Видавничий центр ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007.
12. Паніна Н. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1998. № 1-2. С. 53-68.
13. Поліщук С. Методичний довідник з психодіагностики. Київ : Університетська книга, 2019. 442 с.
14. Родионова Н. В. Семантический дифференциал (обзор литературы). *Социология: 4М*. 1996. № 7. С.175-200.
15. Становление метода неоконченных предложений в Советском Союзе 70-х годов. *Социология 4М*. 1997. Т. 9. С. 82-97.
16. Фоломеева Т. В. Использование проективных методик для повышения эффективности фокус-групп. *Социология 4М*. 2003. № 17. С. 83-108.
17. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. Москва : Добросвет, 1998.
18. Oppenheim A.N. Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement / New Edition. Pinter Publishers London and New York, 1992.

Допоміжна література

1. Абт Л. Теория проективной психологии. *Проективная психология / Пер. с англ.* Москва: ЭКСМО-Пресс, 2000.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование. Кн. 1,2. Москва : Педагогика, 1982.
3. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. Санкт Петербург : Питер, 2001. 688 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).
4. Бурлачук Л. Ф. Введение в проективную психологию. Киев: Ника-Центр, 1997.

5. Бурлачук Л. Ф. Исследование личности в клинической психологии (на основе метода Роршаха). Київ : Вища школа, 1979.
6. Бурлачук Л. Ф., Коржова Е. Ю. Международные конгрессы по тесту Роршаха и проективным методикам. *Вопросы психологии*. 1991. № 4. С.169-173.
7. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Київ : Наукова думка, 1989.
8. Галян І.М. Психодіагностика. Навчальний посібник. Видання 2-е, стереотипне. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
9. Гильбух Ю. З. Метод психологических тестов: сущность и значение. *Вопросы психологии*, 1986. № 2. С. 30-40.
10. Джеральд Д. Остер, Патрисия Гоуло Грон. Рисунок в психотерапии. Киев : Ин-т общегуманитарных иссл-ний, 2016. 184 с.
11. Домнич Т. Що треба знати про психологічний захист. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 1. С. 35-36.
12. Лучшие психологические тесты / пер. с англ. Е. А. Дружининой. Харьков, 1994.
13. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации. Описание и руководство по использованию / отв. ред. А. Ф. Кудряшов. Петрозаводск : Изд-во "Петроком", 1992.
14. Люшер М. Сигналы личности: ролевые игры и их мотивы. Воронеж: НПО "МОДЭК", 1993.
15. Морозов О.М. Психологія особистості: оперативна аудіовізуальна діагностика: навч. посіб. – Київ, 2019. 328 с.
16. Мошенська Л. Психологічні захисти і несвідоме. *Практична психологія та соціальна робота*. 1998. № 5. С.11-13.
17. Норакидзе В.Г. Методы исследования характера личности. Тбилиси : Мецниереба, 1975.
18. Общая психодиагностика / под ред. А. А. Бодалева и В. В. Столина. Москва : Изд-во МГУ, 1987.
19. Проективная психология / пер. с англ. Москва : Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО Пресс, 2000.
20. Роршах Г. Психодіагностика : Методика і результати діагностичного експерименту з дослідження сприйняття. Видавництво: Когито-Центр, Серія: Психологія, 2019. 336 с.
21. Соколова Е. Т. Проективные методы исследования личности. Москва : Изд-во МГУ, 1980.
22. Шванцара Й. Диагностика психического развития. Прага: Авиценум, 1978.
23. Шелби Б. Тест "Дерево". *Практическая психология и социальная работа*. 1998. № 1. С. 24-29.
24. Энциклопедия психологических тестов. Общение, лидерство, межличностное общение / ред. А. Карелин. Москва : Научная книга, 1997.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- Інститут соціальної та політичної психології АПН України: <http://ispp.org.ua/>
- Інститут соціології НАН України (Київ): <http://i-soc.com.ua/>
- Інститут демографії і соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України: <http://www.idss.org.ua>
- Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»: <http://i-soc.com.ua/ua/edition/journal/>
- Український соціум. Науковий журнал (Київ): <http://www.ukr-socium.org.ua>
- Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: <http://www.uisr.org.ua/monitoring>
- «Критика» (часопис). Міжнародний огляд книжок та ідей: <https://krytyka.com/ua>
- Журнал соціальної критики «Спільне»: <http://commons.com.ua>
- <https://psi-technology.net/psyttest/>